

Людвиг СЕЛИМСКИ

Katowice – Велико Търново

ФАМИЛНИ ИМЕНА ОТ НАЗВАНИЯ ЗА ЛИЦА СПОРЕД ЗАНЯТИЯ

Ludwig SELIMSKI

Katowice – Велико Търново

SURNAMES BASED ON NAMES OF PERSONS ACCORDING TO OCCUPATIONS

The article examines the origin, word-building structure and semantics of 57 surnames based on names of persons according to professional occupation. Conclusions that differ from those of Ilchev's (1969) are arrived at, and partial amendments to Ilchev's inferences are proposed for another 3. The remaining 38 surnames are investigated for the first time. All 57 surnames analysed here form 2 groups in regard to their linguistic provenance: 1) in the stems of 14 surnames, 8 inherited personal names are found according to occupation pertaining to 7 semantic groups; 2) in the stems of the remaining 43 surnames, 19 borrowings (pertaining to 18 semantic groups) are established: 12 of them are of Turkish origin and the rest are considered borrowed from Romanian and partially – via Romanian – from German and Hungarian. With the exception of 4 of them, the supposed borrowings are not attested as common nouns in Bulgarian language and its dialects.

Keywords: word-building, root, stem, suffix, borrowing

Ключови думи: словообразуване, корен, основа, наставка, заемка

В статията се анализират откъм произход, словообразователен строеж и семантика 57 ФИ (фамилни имена) от названия за лица според професионално занятие. Понеже се отнася за фамилни имена, които се срещат рядко, само при незначителна част от тях се дискутира с Илчев (1969) по засяганите проблеми, а по-голямата част от тях – 38 фамилни имена – тук за първи път са предмет на такъв анализ. За български по произход са счетени 14 ФИ, в чиито основи са залегнали 8 названия за лица, разпределени в 7 смислови групи (I, 1–7). В основите на останалите 43 ФИ се откриват 19 заемки, образувачи 18 семантични групи (II, 8–25). Окупнените данни за ареала, хронологията и честотата на разпространение на ФИ са по КА¹.

¹ Компютърен архив при Центъра за българска ономастика „Проф. Николай Ковачев“ при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“.

І. Фамилни имена от домашни основи

1. Ленаров(а) – 1899 г., **6** (4 ж, 2 м); **ЮИ** 6: СтЗ 6. От професионално название *ленар* ‘*който отглежда/продава лен’, липсващо в БЕР (3: 358–359), отбелязано у С. Захариев (1870/1973: 28), може би като синоним на *платнар*, но основаващо се на ботаничното название *лен*, а по значение и строеж подобно на ФИ *Вълнар*ов, *Конопчийски*, СелИ *Конопчий* (Могилово, СтЗ) и др.

2. Фамилни имена с основа от диал. *мълзар* и под. ‘дояч’.

Названието за професия *мълзар*, засвидетелствано в нар. песен от с. Горна Лука (Мт), е образувано с наст. *-ар* от основата на глагола *мълзя* ‘доя; бозая’, известен в народните говори и във форми като *мълзà*, *мълза*, *мълзè*, *мълзè*; *мълзам*, *мълзя*, *мълзjà*, *мълзим* от псл. **мылзо*, **melzti* ‘доя’ (БЕР 4: 388–389; ЭССЯ 18: 95–96)², минимално различни една от друга, а и от книжовната норма по застъпването на псл. **ьл*/**л’*. Обаче този глагол (и производните от него) се среща и с други застъпници за псл. **ьл*/**л’* сричково: сричково *л* (*млзем* и *млзèм*); *ол* (*молзя*, *молзам*, *молдзам*); само гласна (*у*, *ь*, *о*, *а*), без *л* покрай нея (*музèм*; *мъзя*, *мъзна*, *мъзам*; *мозя*; *мазя*).³

2.1. Малзаркова – 1932 г., **3** (3 ж); **ЮЗ**: Сфг 3. От прозвище **Малзàрко*, с умалителна наст. *-ко* от **малзар*, за което срв. диал. (Горна Лука, Мт) *мълзàр* ‘дояч’, от глагол като *мълзà* ‘доя’ (Врѣбница, Сф), *мълзè*, *мълзèм* ‘доя’ (Сф. и на др. места), от псл. **мылзо*, **melzti*, с характерното и за книжовния език застъпване с *ьл*/*л’* на псл. **ьл*/**л’*. Началната сричка *Мал-* е с хиперкоректно правописно *а* – няма съмнение, че името е неясно, за да се държи на буквата *ь* при записването му.

2.2. Мазаров(а) – 1915 г., **26** (12 ж, 14 м); **ЮИ** 3: СтЗ; **СИ** 2: Рс; **ЮЗ** 21: Пд, См 14, Сфг 5, Сф 1. Илчев (1969: 314), Пурия (Кл), го извежда „от ар.-тур. *mahzar* ‘писмена молба’ или *mezar* ‘гроб’“. Това тълкуване не е убедително от семантично гледище. При акцентуация **Мазарев* и относно географския ареал Рс може да се предполага връзка с рум. ФИ *Mazăre*, от *măzăre* ‘грах’ (Constantinescu 1963: 318; Jordan 1983: 295), от което е и отбелязаното в Царевец (Дч) *мазара* ‘нахут; *Cicer arietinum*’ (БЕР 3: 613)⁴. Относно последното срв. *Мазърева* (Селимски 2006: 111).

А за лица с родопски корен трябва да се изхожда от **мазàр*/**мълзàр* *‘дояч’, от глагола *маз’а* ‘доя’ (Биркова махала, Вг), срв. отглагол. име *мазене* ‘доене’ (Бозова махала, Вг); срв. *мъза*, *мъзна* ‘доя’ (Пилянец, Кд) и произв. *мълзарник* ‘стол, на който стои доячът при доене на овцете’ (Добърско, Рл) – все в БДиал (5: 185, 188), сродни с основата, която откриваме във ФИ

² Със забележката, че в БЕР 4 реконструираната форма е с **ь* вм. с **ь*, както е в ЭССЯ 18.

³ За териториално разпространение и някои производни вж. БЕР (4: 388–389), с поправката, че *мълзарник* е отбелязано не в с. Добралък, Ас, а в Добърско, Рл (БДиал 5: 188).

⁴ Неточно в БЕР 3: 613 „От рум. *mazara* ‘грах’“ вм. правилното *măzăre*.

Малзаркова (2.1), но тук с *ъ* или *а* като диалектни застъпници на псл. **ьllʹ* в корена на (псл.) **melzti*, **mylzɔ* (БЕР 3: 615; 4: 388–389; ЭССЯ 18: 95–96).⁵

3. Фамилни имена от названия за лице според занятие *мияч* и *плавар* (-ач, -ец)

3.1. ФИ от *мияч* ‘който добива руда’

Миячев(а) – 1907 г., 2 (1 ж, 1 м); **ЮЗ** 2: Сфг 2. От названието *мияч* за „лицето, което добива рудата“, като *рудàр*, *ътман* и *плавàр* (Вакарелски 1977: 370), с наст. -ач от глагола *мия*. Срв. *Плаваров* (3.2.1).

3.2. ФИ от *плавар* (-ач, -ец) ‘който добива руда’

3.2.1. **Плаварова** – 1928 г., 1 (1 ж); **ЮЗ** 1: Пд 1. Илчев (1969: 398), Пд, го извежда „от диал. **плавàр* ‘който добре плава’ (?““. Залегналото в основата му прозвище *плавар* е документирано, но не с предполагаемото у Илчев значение ‘който добре плава’. Става дума за отдавнашно занятие, свързано с добиването на руда. Обосноваващият го глагол *плавам* е с второ значение ‘промивам руда’, а *плавар* означава ‘лице, което добива руда’.⁶ Срв. *Плавачк-* (3.2.2).

3.2.2. **Плавачка** – 1909 г., 2 (2 ж); **ЮЗ** 2: Кд 2. С наст. -чки, западен облик на -ски, от *плавач* ‘лице, което добива руда’, отбелязано в Трънчовица (Нк), с наст. -ач от *плавам* ‘промивам руда’ (БЕР 5: 288), представляващо словообразователен вариант на *плавар*, срв. *Плаварова* (3.2.1).

3.2.3. **Плавчев(а)** – 1896 г., 22 (12 ж, 10 м); **ЮИ** 2: Бс 1, Хс 1; **СЗ** 5: Мт 5; **ЮЗ** 15: Бл 15. От деятелното име *плавѐц* ‘промивач на руда или златоносен пясък’, с наст. -ец от глагола *плавам*² ‘промивам руда’ (БЕР 5: 289), а по-правилно – от глаг. *плàвя*.

3.2.4. **Плавчов** – 1981 г., 1 (1 м); **СЗ** 1: Мт 1. Както *Плавчев* (3.2.3), без преглас на *о* в наст. -ов.

4. **Оранжева**, 1917 г., 1; **ЮИ**: СтЗ.1. За основата срв. родоп. *оранжйè* ‘орач’ (БДиал 2: 227), хибридно – с наст. -джия от отглаголното име *òран*.

5. **Свитарова** – 1921 г., 3 (3 ж); **СИ** 3: Гб 3. От **свитàр*, деятелно име с наст. -ар, подобно на с.-х. *svitar* ‘шивач, крояч’ (Rusek 1996: 100–101), а относно основата срв. *свìта* (и умалит. *свìтица*) ‘особена вълнена тъкан, валяна и с мъх отгоре; сукно, чоха’ (Геров 5: 135), остар. *свита* (Костурско) ‘вид тънък шаяк’ (БЕР 6: 558–559). За значението срв. *Дрехаров* (Илчев 1969: 184).

6.1. **Угляров(а)** – 1903 г., 22 (14 ж, 8 м); **ЮЗ** 21: Сфг 20, Сф 1; Чужб. 1. Илчев (1969: 503), Цариброд (Годечко), смята „от диал. *угляр* ‘жарава, въглища““. Обаче то е по-скоро от название за лице според занятие, с обект *углье*

⁵ С тази забел., че в БЕР 3: 615 двете форми са с погрешно място на ударението (*мазà*, *мазèне*), а третата – с *а* (*мазàрник*) вм. правилното *мьзàрник*, което БЕР (4: 388) погрешно се свързва с Добралък (Ас).

⁶ Л. Милетич (1897/1987: 186) пише: „При полите на Копиловския балкан има дупки в канарата, наричани *Плаварски вирови*, отгдето, приказват, се плавило злато““. Срв. Вакарелски 1977: 370; БЕР 5: 288.

‘въглища’, а търсеното за целта название е *угляр* ‘който гори или продава *углю*, въглищар’, подобно на срб. *у̀гљар*.

6.2. **Углярева** – 1953 г., 1 (1 ж); ЮЗ 1: Сф 1. С преглас на суф. *-ов* (> *-ев*) от *Угляр*ов (6.1).

7. Фамилни имена с основа от диал. арх. ***юнàр** ‘телчар’

7.1. **Юнаров(а)** – 1909 г., 16 (7 ж, 9 м); ЮИ 3: Кж 3; ЮЗ 13: Сфг 13. От диал. **юнàр* ‘телчар’, с наст. *-ар* от родоп. *й̀уне* ‘двегодишно теле’ (Кабасанов 1963: 100), *й̀уни* ‘младо волче’ (БДиал 2: 177), за което срв. също родопското (Орехово, Ас) *инàр* ‘говедар, който пасе юнци’ (БДиал 2: 172), с делабиализация (*й̀у->и-*) от **јунарь*, както *ин* ‘уца’, *иница* ‘телица’, *й̀ун* ‘учка’ ‘двегодишно женско теле’ (РодСб 5: 307, 308), срв. *й̀унец* (и умалит. *й̀унче*) ‘поотраснало теле’, *й̀уница* (и умалит. *й̀униче*) в ихтиманския говор ‘крава, която още не се е отелвала’ (БДиал 3: 82).

7.2. **Янаров(а)** – 1919 г., 27 (13 ж, 14 м); ЮИ 6: Бс 6; СИ 1: Гб; ЮЗ 20: Пд 15, Сфг 5. От *Юнаров* (7.1), с по-ниско и широко учленение на гласната в началната сричка. Относно тази промяна срв. *Ямуртаджиев* от *Юмуртаджиев* (от тур. *yumurta*), с промяна **й̀у-* > **й̀а-* или – на турска локално-диалектна почва – *уи-/уи-* > *уа-*.

II. Фамилни имена от засти основи

8. Фамилни имена от *диренджия* ‘който работи с вила на гумно’

8.1. **Диринджиева** – 1963 г., 1 (1 ж); ЮИ 1: Бс 1. С редукция на гласната от втората сричка (**e* > *и*) от *диренджия* ‘който работи с вила на гумно’, образувано с наст. *-джия* от **дирен* или *диренъ* ‘вид (сенарска) вила’, от тур. *diğren* също (БЕР 1: 395), *diren* ‘голяма вила за вършитба’ (Янчев 1992: 107), *diren/dirgen* (прреч) ‘яба (вид вила, с която се прехвърля слама/сено’ (АкТБР 351, 352), *diğren/dirgen*, от корен **ter-*, както в *dermek* ‘събирам’, с наст. *-gen* (Gülensoy 2007: 282, 288). Относно значението срв. *Ябаджиев* (20).

8.2. **Деренджиев**, 1947 г., 1 (1 м); ЮЗ 1: См. От *диренджия* (вж. 8.1), но с характерното за някои говори в Родопите широко учленение на тясната гласна *и* в неударено положение като *е* (Стойков 1962: 127).

8.3. **Деринджиева** – 1938 г., 1 (1 ж); ЮЗ 1: Сфг 1. От същото *диренджия* (вж. 8.1), но с редукция на *е* (> *и*) във втората сричка, а с широко учленяване на гласната *и* (> *е*) в първата сричка.

9. Фамилни имена от диал. ***епчия** ‘едър търговец’ или ***ипчия** ‘въжар’

9.1. ФИ от ***епчия** ‘едър търговец’ (и произв. **епчиджия*, **епчиджик*)

9.1.1. ФИ от ***епчия** ‘едър търговец’

Епчийска – 1920 г., 1 (1 ж); СЗ 1: Вд 1. Илчев (1969: 199), Кула, извежда *Епчийски* „от диал. **епчия* ‘който работи, купува и под. на цяло’ (от тур. *her* ‘цял’)”. А то е от изцяло турското **herçi*, с наст. *-çi* от *her* ‘1. цял. 2. всичко, цяло’, от което е и основата на (*x*)*entèn* ‘съвсем’, от тур. *hepten*, както и първата съставка на *еп(и)ек* ‘(при игра на зарове) едно и едно’, от тур. *herpek*.

9.1.2. ФИ от *епчиджия (> *япчеджия), разширено от *епчия ‘едър търговец’

9.1.2.1. **Япчеджиев(а)** – 1945 г., 2; ЮИ 2: СтЗ 2. От *епчиджия ‘който работи, купува и под. на цяло’, което е от *епчия, срв. *Епчийска* (9.1.1), разширено с тавтологична (или с повторена) наставка -джия, също на базата на тур. *her* ‘цял’, с отпадане на началното х-, с разширена и по-ниска артикулация и йотация на началното *е- (> *йа-*) и на средисловното *-и- (> *-е-*). Относно тавтологичната наставка срв. *Мутафчиев*, разширено от *Мутафов*.

9.1.2.2. **Япчаджиева** – 1933 г., 1; ЮИ 1: СтЗ 1. С преглас (*че > ча*) от *Япчеджиев*.

9.1.3. ФИ от *епчиджик, умалително от *епчия ‘едър търговец’

9.1.3.1. **Ипчеджикова** – 1930 г., 1 (1 ж); ЮЗ 1: Пд 1. От *епчиджик, което е с умалителна наст. -джик от диал. *епчѝя (от тур. **herçi*), с изпадане на началното х- и размяна по места на гласните в първите две срички (*епчи- > *ипче-*) или с редукция на началното *е- (> *и-*), а с по-широка и ниска артикулация на *и-* (> *-е*) от втората сричка. Формацията с умалит. наст. -джик може да е означавала ‘малкият’, ‘синът (на *епчията)’

9.1.3.2. **Япчеджиков**, 1904 г., 8; ЮИ 8: СтЗ. От *епчиджик, с гласна *e* във втората сричка, както при *Ипчеджиков-* (9.1.3.1), а с по-ниска и широка артикулация и прејотация на началната гласна: *епчиджик > **йапчеджик*.

9.1.3.3. **Япчаджиков**, 1928 г., 1; ЮИ: СтЗ. С преглас на *e* (> *a*) в позиция след *ч* от *Япчеджиков* (2.1.3.2).

9.2. ФИ от *ипчия ‘въжар’

Не бива да се пренебрегва възможността за алтернативен анализ на основата *ипчѝя, при който тя се извежда от съвсем друга турска формация – с изконна инициална гласна *и/i*, т.е. от тур. *ipçi* ‘въжар’, образувано с наст. -çi от съществителното *ip* ‘въже’.

10. Фамилни имена от *котар ‘който измерва с лакът’

10.1. †**Кутаров**, липсващо в КА, Илчев (1969: 287), Дч, смята „разновидност на *Куцаров* (?)“, което поставя под въпросителна – няма обяснение за промяната на *ц* в *т*. Най-вероятно е в ареала на Добрич да е идентично по произход, строеж и значение с молд./рум. ФИ *Cotary/Cotaru*, от *coțar* ‘който измерва с лакът вместимостта на бъчви’ – с наст. -ar от *cot* ‘лакът’ (Jordan (1983: 152), от което е и *Котаров* (Selimski 2012 [= Селимски 2012: 215]). Обликът *Кутаров* е с редукция на неударената гласна *o (> *y*).

10.2. **Котарев(а)** – 1930 г., 9 (5 ж, 4 м); ЮЗ 9: Пд 4, Сфг 5. Словообразователна адаптация на рум. ФИ *Cotariu* с помощта на наст. -ев, както и *Кутарев-* (10.3), но без източно-бълг. редукция на неударената гласна *o (> *y*).

10.3. **Кутарева** – 1914 г., 1 (1 ж); СИ 1: Дч 1. Вариант на *Котарев* (10.2), с наст. -ев (а не -ов), съответстващ точно на варианта *Cotariu* на румънския му първоизточник.

10.4. **Котарски(а)** – 1910 г., **23** (12 ж, 11 м); **ЮЗ** 23: Пз 2, Пк 1, Сфг 3, Сф 17. Както *Котарев* (10.2), с наст. *-ски*, характерна повече за СЗ и ЮЗ.

11. Фамилни имена от **мазгàр* и **мазгаджия* ‘мулетар’

11.1. †**Мазгаров**, липсващо в КА, Илчев (1969: 314), Кд, извежда „от диал. **мазгàр*, **мъзгàр* ‘човек с буйна кръв и младост’“, като подозира в основата му съществ. *мъзгà* ‘сок под кората на дърво’ и прен. ‘буйна кръв и младост’. А то е идентично с макед. *мазгар*, сред други названия за лица, отглеждащи домашни животни, залегнали в основите на фамилни имена (Иванова 1999: 329), със сръб. *màzgàr*, *-àra* ‘мулетар’, с наст. *-ar* от *màzga* ж. ‘катър, муле’, съответстващо на бълг. *мъска* ‘катър, муле’, с неизяснен произход (БЕР 4: 430–431).

11.2. **Мазгарска** – 1897 г., **1 (1 ж)**; **ЮЗ** 1: Кд 1. Паралелно на *Мазгаров* (11.1), с по-характерната за ЮЗ ареал наст. *-ски*.

11.3. **Мазгарев(а)** – 1914 г., **11** (6 ж, 5 м); **ЮЗ** 11: Кд 4, Сфг 7. Паралелно на *Мазгаров* (11.1), с преглас на гласната на суф. *-ов* (> *-ев*).

11.4. **Мазгаджиева** – 1979 г., **1 (1 ж)**; **ЮЗ** 1: См 1. От **мазгаджия* ‘мулетар’, с наст. *-джия* от *мазга*, както сръб. *màzga* ж. ‘катър, муле’, паралелно на *Мазгаров* (11.1).

12. **Пинтеров(а)** – 1902 г., **5** (3 ж, 2 м); СИ 4: ВТ 4; ЮЗ 1: Пд 1. Среща се в Полски Тръмбеш (ВТ), а за род *Пинтерите* в с. Павел (Свищ.), „от Австро-Унгария“, пише М. Ангелова-Атанасова (2007: 155, 158). То е от банатско-бълг. название за професия *п̀интер* (*п̀ынтер*) ‘бъчвар’, заето чрез рум. диал. *pinter* или унг. *pin̄tér*, от нем. *Binder* (Стойков 1968: 174; БЕР 5: 244). Срв. рум. ФИ *Pintar*, от *pin̄târ*, вариант на *pinter* ‘бъчвар, кацар’ (Jordan 1983: 366), хърв. ФИ *Pintar*, в сев. част (Šimunović 1995: 106, 326) и *Pintarić*.

13. Фамилни имена от **топтанджия** ‘търговец на едро’

13.1. **Топтанджиев(а)** – 1925 г., **2** (1 ж, 1 м); **ЮИ** 2: Бс 2. От разг. *топтанджия* ‘който купува, продава топтан, не на дребно’ (Геров 5: 346), с наст. *-джия* от *топтан*, от тур. *toptan* ‘на едро, ангро’, или направо от тур. *toptancı* ‘продавач на едро, ангросист’, заети и в македонски (PMJ 3: 390) и румънски: *toptan*, *toptangiu* (DLR 868).

13.2. **Топтанов(а)** – 1921 г., **10** (6 ж, 4 м); **ЮЗ** 10: Бл 7, Сфг 3. Съкратено – без суф. *-джия* – вм. *Топтанджиев* (13.1), срв. Расиев 2008: 149.

13.3. **Топтамов** – 1978 г., **1** (1 м); **ЮЗ** 1: Бл 1. Може би с изгласно *-м* вм. *-н*, както *Топтанов* (13.2).

13.4. **Токтанова** – 1968 г., **1** (1 ж); СИ 1: Вн 1. Както *Топтанов* (13.2), с порядката диалектна промяна *nt* > *kt*, срв. диал. (Ихтиман) наречие *туптам* ‘изцяло, наедно’ (БДиал 3: 180), приведено на посоч. място като **тукт̀ам**, **туптам**.

14. **Трукчиева** – 1953 г., **1** (1 ж); СИ 1: Дч 1. От диал. **трукчия* ‘печатар’, с наст. *-чия* от **трук*, от диал. нем. *Truck* (с обеззвучено начално *d-* от *Druck* ‘печат, печатане’), залегнало в основата и на глагола *труквам* ‘печатам’ в

банатския говор, в който от същата основа са и произв. *трукàр* ‘печатар’ и *трук’ерàй* ‘печатница’ (Стойков 1968: 235).

15. Фамилни имена от **тосунджия* ‘пастир на (кастрирани) телци’

15.1. *Тусунджиев(а)* – 1942 г., **7** (3 ж, 4 м); **ЮЗ 7:** Бл 7. От **тосунджия*, с наст. -*джия* от **тусун*, което е с редукция на **o* (> *y*) от тур. *tosun* ‘скопен юнец, телец’.

15.2. *Тусонджиев(а)* – 1931 г., **5** (1 ж, 4 м); **ЮЗ 5:** Бл 5. С хиперкор. правописно *o* на мястото на неударено *y* от *Тусунджиев* (15.1)

16. *Търгаров* – 1922 г., **1** (1 м); **СЗ 1:** Мт 1. Срв. рум. диал. *torgàr* ‘1. пазаргатин; 2. сарафин’, с наст. -*ar* от *îrg* ‘пазар, панаир’, от стб. тръгъ.

17. Фамилни имена от *одунджия* ‘дървар’

17.1. *Удонджиев(а)* – 1920 г., **37** (17 ж, 20 м); **ЮЗ:** Пд 36, См 1. От засвидетелств. в нар. песен (Сф. и Кд.) *одунджия* ‘дървар; продавач на дърва’, с наст. -*джия* от *одун* ‘дърва’, документирано в Голямо Шивачево, Сл (БЕР 4: 807), или направо от тур. *odunçi* ‘продавач на дърва’, което в основата на ФИ *Удонджиев* е с редукция на инициалната гласна **o*- (> *y*-) и свръхстарателен правопис на средисловното **-y* като *-o*-.

17.2. *Удонжиев(а)* – 1987 г., **2** (1 ж, 1 м); **ЮЗ 2:** Пд 2. С промяна на *дж* в *ж* от *Удонджиев* (17.1).

18.1. *Урдаджиев(а)* – 1970 г., **5**; **ЮИ 1:** Бс; **ЮЗ 4:** См 1. От **урдаджия*, с наст. -*джия* от родоп. *урдà* ‘отпадък’ или *урда* ‘извара’ (БДиал 2: 287), или нар. *фурдà* ‘1. негодни за работа изрезки; дреб, отпадъци; 2. негодна стока; измет’ (БТР 1963: 962), от тур. *hurda* ‘метални отпадъци, старо желязо’, със застъпване на *h*- (**x*) с *ф*- или изцяло от пер.-тур. *hurdacı* ‘търговец на старо желязо’ (АкТБР 582).

18.2. *Урдажиев(а)* – 1907 г., **54** (31 ж, 23 м); **ЮИ 4:** Бс 4; **ЮЗ 50:** Пд 3, См 47. С опростяване на **дж* (> *ж*) от *Урдаджиев* (18.1).

19. *Уруджолов(а)* – 1926 г., **14** (8 ж, 6 м); **СЗ 1:** Вц 1; **ЮЗ 13:** Бл 13. С втори компонент -*ол-ов* от тур. -*oğlu*, от *oğul* ‘син’, т.е. от тур. *yoğurcuoğlu* ‘син на **йогуртчия*/млекар’. По първата част въпросното *Уруджолов* се родее с още 11 фамилни имена (Selimski 2010: 68–71; Селимски 2012: 202–205).

20. *Фарагов(а)* – 1915 г., **8** (4 ж, 4 м); **СЗ 8:** Вц 3, Пл 5. За произхода срв. рум. ФИ *Farago, Faragu, Fărăgău* от унг. *faragó* ‘дюлгер’ или ‘майстор на дърворезба’ (Jordan 1983: 194, 196).

21. *Фезиев(а)* – 1919 г., **16** (6 ж, 10 м); **ЮИ 11:** Бс 2, СтЗ 9; **СЗ 5:** Лч 3, Пл 2. Относно произхода срв. рум. ФИ *Fezi*, от унг. *fözö* ‘готвач’ (Jordan 1983: 199).

22. †*Халаджиев*, липсващо в КА, Илчев (1969: 517), Вн, извежда „от диал. *халаджия* ‘дръндар’; вж. Халачев“. ФИ *Халачев*, към което препраща, действително е от *халач* ‘дръндар’, от ар.-тур. *hallaç, -ci*. А „диал. *халаджия*“, върху което се базира ФИ *Халаджиев*, трябва да е от тур. *halıcı* ‘тъкач/продавач на килими’, образувано с наст. -*ci* от *halı* ‘килим’, от което е нар. *халище* ‘вид дебела черга за завиване или постилане’ (ПРОДД 540), диал. (родоп.) *алиште* (БДиал 5: 153).

23. Фамилни имена от череджия (и вар.)

Череджиев(а) – 1931 г., **5** (3 ж, 2 м); ЮЗ 5: Пд 5. Към разглежданите вече 6 фам. имена с основи *чараджи-*, *чераджи-*, *череджи-* и *чираджи-* ще прибавим тук и ФИ **Череджиев**, като вземаме под внимание още едно значение, с което може да се свърже всеки един от 4-те варианта на трите изходни турски основи: *çareci* ‘лекувач’, *çağrıcı* ‘викач; призивник’ и *çiraci* ‘боринар’.

ФИ *Чараджийски* и *Череджийски* бяха извеждани най-напред само „от диал. **чараджия* ‘лекувач’ (пер.-тур. *çareci*)“ (Илчев 1969: 536, 539). Тези фамилни имена, а заедно с тях и ФИ *Чараджиев*, *Чераджиев*, *Чираджиев* и *Чираджийски* бяха разгледани също така и като базиращи се върху застъпници на тур. *çağrıcı* ‘викач; пристав’ (по АКТБР 256), а по Янчев (1992: 77) ‘който поканва; прислужник за разнасяне призовки и пр.’ (Селимски 2010: 134, 135; 2012: 154, 155).

Като се връщаме отново към проблема – по повод на пропуснатото в предишните работи ФИ **Череджиев(а)**, стигаме до извода, че няма пречки от фонетичен характер, поради които да не вземаме под внимание и споменатата по-горе трета основа – тур. *çiraci* ‘боринар’, образувана с наст. *-ci* от *çira* ‘борина’: началната сричка *çi-* се застъпва с бълг. **чъ-*, което се променя в *чи-*, както в *чирак* (< *çirak*), *читак* (< *çitak*) и др. под., а при по-широка артикулация на *ъ* (от тур. *ı*) в някои говори – като *а* или *а* – то се променя в *ча-*, което в позиция след *ч* се преглася в *че-*. Това е добър пример за разнообразно фонетично застъпване на една и съща основа-заемка, поради което понякога две и повече различни по форма и значение заемки могат да съвпаднат по фонетична форма. А поради особения характер на значението на фамилното име, на практика свеждано до идентификация на личността, на връзката ѝ със семейство и/или род, залегналото в основата му нарицателно име лесно губи смисловата и формалната връзка с първообраза си от езика-източник. Изборът на едно от възможни две или повече етимологични решения в подобни случаи е трудна задача, върху която тук не можем да се спираме.

24. Фамилни имена от *юзюкчия ‘пръстенар’

24.1. **Юзюкчиева** – 1929 г., **1** (1 ж); СИ 1: Тщ 1. От название за професия, с наст. *-чия* на базата на тур. *yüziik* ‘пръстен’.

24.2. **Юзукчиев** – 1971 г., **1** (1 м); ЮЗ 1: Бл 1. С депалатализация на *з’* (**зю* > *зу*) от *Юзюкчиев* (24.1).

24.3. **Юзюкчиев(а)** – 1942 г., **8** (2 ж, 6 м); ЮЗ 8: Бл 8. С по-широко и ниско учленяване на неударено *у* като *о* или *о*, или свръхстар. правопис от *Юзукчиев* (24.2).

24.4. **Юзекчиев(а)** – 1924 г., **119** (59 ж, 60 м); ЮИ 29: СтЗ 29; СИ 5: ВТ 5; ЮЗ 84: Бл 83, Сфг 1; Чужб 1. С по-широко и ниско учленяване на неударено **и* (> *е*) от облик **Юзукчиев*, с гласна *и* чрез делабиализация на **ю* (*йу*) от *Юзюкчиев-* (24.1).

24.5. **Юзехчиев(а)** – 1990 г., **4** (2 ж, 2 м); СИ 2: ВТ 2; ЮЗ 2: Бл 2. С частично разподобяване по признака преградност (*кч* > *хч*) от *Юзекчиев* (24.4).

24.6. **Юзакчиев(а)** – 1934 г., 8 (2 ж, 6 м); **ЮИ** 5: Ст3 5; **ЮЗ** 3: Бл 2, Кд 1. С по-широка и ниска артикулация на предната гласна *e* като средна *a* от *Юзекчиев* (24.4).

24.7. **Юзенчиева** – 1975 г., 3 (3 ж); **ЮЗ** 3: Бл 3. Вероятно погрешно вм. *Юзекчиев* (24.4) – в позиция след *n* наставката би се реализирала във варианта *-джи(я)*.

25. **Ябаджиев(а)** – 1910 г., 13; **ЮИ** 1: Ст3; **СИ** 8: ВТ 7, Рс; **ЮЗ** 4: Пд 3, Сфг. Според Илчев (1969: 568), Полски Сеновец (ВТ), „от *Абаджиев* с йотация”. А то може да е от **ябаджия* ‘който прави/продава или работи с яба’, образувано с наст. *-джия* от диал. *йаба* ‘вила с четири палци на дърво, втикнато на дръжка’ (Геров 5: 609), ‘вид гребло’, *яба̀* ‘вид гребло’ (Младенов 1936: 131, под *яба*), *йа̀ба* ‘дървена вила с много рогове’ (БДиал 5: 175; 6: 40), или *яба̀* ‘дървена вила’ (ПРОДД 586), от тур. *yaba* ‘вид вила’.

И така, покрай анализа на 57 фамилни имена се възстановяват 27 названия за лица според трудови занятия.

От тях 14 фам. имена се извеждат от 8 основи от домашен произход (тук се абстрахираме от фонетичното и словообразователното вариране на основите при един и същи корен): 1. *ленар* ‘производител на лен’; 2. *мълзар/мазар* ‘дояч’; 3. две основи: 3.1. *мияч* и 3.2. *плавар, -ач, -ец* ‘който добива руда’; 4. *оранджия* ‘орач’; 5. *свитар* ‘шивач’; 6. *угляр* ‘въглищар’; 7. **юнар* ‘телчар’.

В основите на останалите 43 фам. имена са залегнали 19 названия за лица от този смислов кръг, заети от или чрез посредничеството на балкански езици:

12 турски: 8. *диренджия* ‘който работи с *дирен* [вила] на гумно; 9. [2 основи] **епчия* (**япчиджия* / **епчиджик*) ‘ангросист’ и/или **ипчия* ‘въжар’; 13. *топтанджия* ‘едър търговец’; 15. **тосунджия* ‘телчар’; 17. *одунджия* ‘дървар’, 18. **урдаджия* ‘търговец на старо желязо’; 19. **уруджия* ‘йогуртчия’; 22. **халаджия* ‘килимар’; 23. **череджия* ‘боринар’; 24. **юзюкчия* ‘пръстенар’; 25. **ябаджия* ‘който прави/продава или работи с яба [гребло, вила];

2 немско-румънски: 12. *пинтер* ‘бъчвар’ и 14. *трукчия* ‘печатар’;

2 унгарско-румънски: 20. **фараго* ‘дюлгер’ и 21. **фези* ‘готвач’;

1 румънско: 10. **котар* ‘който измерва вместимост на бъчви с лакът’;

1 румънско (обратна заемка): 16. **търгар* ‘пазаргатин’ и

1 без точно определение откъм езиков произход: 11. *мазгар* ‘мулетар’.

Нито една от възстановяваните 27 основи не показва словообразователна делимост на книжовно равнище. А за някои от домашните, като *ленар* и *мълзар*, може да се допуска делимост на диалектно равнище.

С изключение на *диренджия* (№ 8), *пинтер* (№ 12), *топтанджия* (№ 13) и *одунджия* (№ 17), възстановяваните чужди по произход названия за лица не са засвидетелствани като нарицателни заемки в българския език и неговите народни говори.

Използвани съкращения

Ас	Асеновград	Рл	Разлог
Бл	Благоевград	Пл	Плевен
Бс	Бургас	Род	Родопи
Вг	Велинград	Рс	Русе
Вд	Видин	СелИ	селищно име
Вн	Варна	СЗ	северозапад
ВТ	Велико Търново	СИ	североизток
Вц	Враца	Сл	Сливен
Гб	Габрово	См	Смолян
Дч	Добрич	СтЗ	Стара Загора
Кд	Кюстендил	Сф	София окръг
Кж	Кърджали	Сфг	София град
Кл	Казанлък	Тщ	Търговище
л., ЛИ	лично име	ф., ФИ	фамилно име
Лч	Ловеч	Хс	Хасково
Мт	Монтана	Чуж	чужбина
Нк	Никопол	ЮЗ	югозапад
Пд	Пловдив	ЮИ	югоизток
Пз	Пазарджик		

ЛИТЕРАТУРА// BIBLIOGRAPHY

- АкТБР** – *Академичен турско-български речник*. Ред. проф. д-р И. Добрев. София: РИВА. *Akademichen tursko-balgarski rechnik*. Red. prof. d-r I. Dobrev. Sofia: RIVA.
- Ангелова-Атанасова 2007**: Ангелова-Атанасова, М. Антропонимията на село Павел (лични, фамилни, родови имена, прякори и прозвища. // *Село Павел, Велико-търновско. Изследвания. Документи. Спомени*. Съст. Ив. Димитров, М. Ангелова-Атанасова. В. Търново: Астарта, 142–173. Angelova-Atanasova, M. Antroponimiyata na selo Pavel (lichni, familni, rodovi imena, pryakori i prozvishta. // *Selo Pavel, Velikotarnovsko. Izsledvaniya. Dokumenti. Spomeni*. Sast. Iv. Dimitrov, M. Angelova-Atanasova.
- Бдиал**: *Българска диалектология. Проучвания и материали*. София: БАН. *Balgarska dialektologiya. Prouchvaniya i materialii*. Sofia: BAN.
- БЕР 1–7–**: *Български етимологичен речник*. Т. 1–7–. София: БАН, 1971–1986; Ак. изд. „Проф. Марин Дринов“, 1995–2010–. BER 1–7–: *Balgarski etimologichen rechnik*. Т. 1–7–. Sofia: BAN, 1971–1986; Ак. izd. „Prof. Marin Drinov“, 1995–2010–.
- Вакарелски 1977**: Вакарелски, Х. *Етнография на България*. Второ издание. София: НИ. *Vakarelski, H. Etnografiya na Bulgariya*. Vtoro izdanie. Sofia: NI.
- Геров 5**: Геров, Н. *Речник на българския език*. Фот. изд. София: Български писател. 1978. *Gerov, N. Rechnik na balgarskiya ezik*. Fot. izd. Sofia: Balgarski pisatel.

- ЭССЯ 18:** *Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд*, вып. 18, (ред.) О. Н. Трубачев. Москва: 1993. *Etimologicheskiy slovar 'slavyanskiy yazykov. Praslavyanskiy leksicheskiy fond*, вып. 18, (red.) O. N. Trubachev. Moskva: 1993.
- Захариев 1870/1973:** Захариев, С. *Географско-историко-статистическо описание на Татар-Пазарджишката кааза...* Виена. Второ фотот. изд. София: ОФ, 1973. Zahariev, S. *Geografsko-istoriko-statisticheskoto opisanie na Tatar-Pazardzhishkata kaaza...* Viena. Vtoro fotot. izd. Sofia: OF, 1973.
- Иванова 1999:** Иванова, О. *Студии од топонимијата и антропонимијата*. Скопје: ИМЈ „Крсте Мисирков“. Ivanova, O. *Studii od toponimiyata i antroponimiyata*. Skopje: IMY „Krstе Misirkov“.
- Илчев 1969:** Илчев, С. *Речник на личните и фамилни имена у българите*. София: БАН. Ilchev, S. *Rechnik na lichnite i familni imena u balgarite*. Sofia: BAN.
- Кабасанов 1963:** Кабасанов, С. *Един старинен говор. Тихомирският говор*. София: БАН. Kabasnov, S. *Edin starinen govor. Tihomirskiyat govor*. Sofia: BAN.
- Милетич 1987:** Милетич, Л. *Изследвания за българите в Седмиградско и Банат*. Ред. проф. д-р С. Дамянов. София: НИ. Miletich, L. *Izsledvaniya za balgarite v Sedmigradsko i Banat*. Red. prof. d-r S. Damyanov. Sofia: NI.
- Расиев 2008:** Расиев, Т. *Български фамилни имена от турски, арабски и персийски произход*. Варна: Изд. Зограф (без година на изд.). Rasiev, T. *Balgarski familni imena ot turski, arabski i persijski proizvod*. Varna: Izd. Zograf.
- РМЈ 3:** Речник на македонскиот јазик со српскохрватски толкувања, III, Скопје: ИМЈ „Крсте Мисирков“, 1966. *Rechnik na makedonskiot yazik so srpskohrvatski tolkuvaniya*, III. Skopje: IMY „Krstе Misirkov“, 1966.
- РодСб 5:** *Родопски сборник*, том V. София: БАН, 1983. RodSb 5: *Rodopski sbornik*, tom V. Sofia: BAN.
- ПРОДД:** *Речник на редки, остарели и диалектни думи в литературата ни от XIX и XX век*. Ред. С. Илчев. София: БАН, 1974. *Rechnik na redki, ostareli i dialektni dumii v literaturata ni ot XIX i XX vek*. Red. S. Ilchev. Sofia: BAN, 1974.
- Селимски 2006:** Селимски, Л. *Фамилни имена от Северозападна България. Влашки елемент. PNUŠ nr 2411*. Ред. Н. Fontański. Katowice: Wyd. UŚ. Selimski, L. *Familni imena ot Severozapadna Balgariya. Vlashki element. PNUŠ nr 2411*. Red. N. Fontański. Katowice: Wyd. UŚ.
- Селимски 2012:** Селимски, Л. *Етюди по ономастика. Studia onomastyczne*. В. Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“. *Etyudi po onomastika. Studia onomastyczne*. V. Tarnovo: UI “Sv. sv. Kiril i Metodiy”.
- Стойков 1962:** Стойков, С. *Българска диалектология*. София: НИ. Stoykov, S. *Balgarska dialektologiya*. Sofia: NI.
- Стойков 1968:** Стойков, С. *Лесиката на банатския говор*. ТБД 4. София: БАН. Stoykov, S. *Leksikata na banatskiya govor*. TBD 4. Sofia: BAN.
- Янчев 1992:** Янчев, М. *Турско-български речник*. София: Просвета. Yanchev, M. *Tursko-balgarski rechnik*. Sofia: Prosveta.
- Constantinescu 1963:** Constantinescu, N. A., *Dicționar onomastic românesc*. București: Ed. Academiei Republicii Populare Romîne.
- DLRM:** *Dictionarul limbii romîne moderne*. București: Editura Acad. RPR. 1958.

- Gülensoy 2007:** Gülensoy, T. *Köken Bilgisi Sözlüğü. Etimolojik Sözlük Denemesi*. I (A–L), II (M–Z) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Jordan 1983:** Jordan, I. *Dicționar al numelor de familie românești*. București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Rusek 1996:** Rusek, J. *Dzieje nazw zawodów w językach słowiańskich*. Warszawa: Wyd. Energeia.
- Selimski 2010:** Selimski, L. Family Names Derived from *Йозурт* and **Йозуртчия* in Bulgarian. // *Studii și cercetări de onomastică și lexicologie*. Red. S. Pitiriciu. Editura SITECH. Anul III, Nr. 1–2, Craiova, 63–73 [= Селимски 2012: 196–206].
- Selimski 2012:** Selimski, L. Surnames in South Bulgaria from Walachian names of occupations. // *Studii și cercetări de onomastică și lexicologie*. Red. S. Pitiriciu. Editura SITECH. Anul V, Nr. 1–2, Craiova, 78–85 [= Селимски 2012: 212–218].
- Šimunović 1995:** Šimunović, P. *Hrvatska prezimena. Podrijetlo, značenje, rasprostranjenost*. Zagreb: Golden Marketing.